

UNIWERSYTET OPOLSKI
WYDZIAŁ NAUK O POLITYCE I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ
Instytut Nauk o Polityce i Administracji

STRESZCZENIE DYSERTACJI DOKTORSKIEJ

Bogdan Barczak

WALKA Z YAKUZĄ W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA
WEWNĘTRZNEGO JAPONII W LATACH 1991 - 2021

Praca napisana pod kierunkiem
promotor dr hab. Elżbiety Treli-Mazur, prof. UO
promotora pomocniczego dr Bartosza Maziarza

Opole 2022

Streszczenie

Praca doktorska pod tytułem „Walka z yakuzą w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Japonii w latach 1991-2021” poświęcona jest charakterystyce i analizie walki z rodzimą odmianą przestępczości zorganizowanej – yakuzą, niezmiernie groźną dla porządku publicznego i konstytucyjnego, a co za tym idzie dla stabilności politycznej, społecznej oraz gospodarczej japońskiego państwa. Kreowanie polityki bezpieczeństwa wewnętrznego, obok bezpieczeństwa międzynarodowego należy do najważniejszych powinności państwa.. Jest ona głównym obszarem polityki wewnętrznej państwa i dotyczy niebezpieczeństw występujących wewnątrz kraju, a także metod przeciwdziałania im. Ma na celu eliminowanie zagrożeń będących następstwem złego funkcjonowania państwa, przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiedniego poziomu spokoju oraz ochronę przed negatywnymi skutkami naruszenia porządku społecznego¹. W strukturze bezpieczeństwa narodowego, bezpieczeństwo wewnętrzne odgrywa równorzędną rolę wraz z bezpieczeństwem zewnętrznym.

W wymiarze wewnętrznym, mimo licznych zagrożeń klęskami żywiołowymi, to przestępczość zorganizowana budziła najwięcej obaw o stabilność i funkcjonowanie całego państwa jak i pojedynczych obywateli, wpływając destabilizująco na gospodarkę, poczucie bezpieczeństwa obywateli i wizerunek państwa, na punkcie którego Japonia jest szczególnie uwrażliwiona. Teoretycznie więc walka z tym zjawiskiem powinna stanowić priorytetowe zadanie władz.

Nim jednak yakuza stała się elementem destabilizującym państwo wyrosła na siłę, która w wyniku tragicznych wydarzeń historycznych (II wojna światowa) stała się nieformalnym (pozaprawnym) elementem systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Dopiero po czasie, w wyniku demokratycznych przemian w organizacji i funkcjonowaniu państwa straciła swój status, a walka z nią stała się jednym z głównych celów w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Kraju Kwitnącej Wiśni. Proces tej zmiany rozłożony był w czasie. Początkowo bez większych efektów, stopniowo zaczął przyspieszać od roku 1991, kiedy to opracowano i uchwalono pierwszy akt prawny wymierzony bezpośrednio w yakuzę. Od tego roku rozpoczęła się rzeczywista walka z yakuzą, która nabrała na przełomie wieków impetu, utrzymującego się do dziś. Stąd ujęte w temacie pracy ramy czasowe (1991-2021) stanowią odzwierciedlenie okresu faktycznej i rzeczywiście skutecznej walki z yakuzą. Osiągnięty sukces stanowił implikację stworzenia efektywnego systemu zwalczania przestępczości zorganizowanej, gdzie główną rolę odgrywał proces uchwalania i wcielania w życie norm prawnych skierowanych przeciwko yakuzie,

¹ M. Ciszek, *Teoretyczne podstawy bezpieczeństwa państwa*, „Prosopon. Europejskie Studia Społeczno-Humanistyczne”, 2011, nr 2, s. 165-174.

nowelizacji już istniejących oraz modernizacja struktury i metod pracy policji (obejmujących nie tylko działania *stricte* kryminalne, ale i prewencyjno-administracyjne), resocjalizacji, ograniczeń źródeł działalności yakuzy, a także współpracy ze społeczeństwem, zwłaszcza w obszarze zwiększania jego świadomości.

Efektywne przedsięwzięcia wobec yakuzy przyniosły jednak skutki uboczne w postaci pojawienia się nowych zorganizowanych grup przestępczych: rodzimych określanych mianem *hangure* i zagranicznych, głównie chińskich oraz zwiększeniem się przestępczości pospolitej, skierowanej zwłaszcza przeciwko seniorom.

Zagrożenia wynikające z działalności przestępczości zorganizowanej na całym świecie są analogiczne. Doświadczenia innych w zwalczaniu tego typu zagrożeń stanowią cenne źródła wiedzy, mogące mieć wpływ na opracowywanie własnych koncepcji polityki bezpieczeństwa wewnętrznego. Japonia stanowić może ciekawy przykład na to, jak radzić sobie z zagrożeniami dla tego typu bezpieczeństwa.

Dostępne na polskim rynku publikacje dotyczące yakuzy mają stosunkowo wąski charakter i odnoszą się zazwyczaj do samego zjawiska przestępczości zorganizowanej w Cesarstwie Japonii, pomijając lub traktując marginalnie problematykę walki z nim. W literaturze międzynarodowej problem walki z yakużą omawiany jest na ogół również fragmentarycznie. Analizowane były głównie skutki wynikające z wprowadzenia w życie określonych norm prawnych (przede wszystkim tego pierwszego aktu prawnego), bez badania całości zagadnienia. Autor stoi na stanowisku, iż zagadnienie walki ze zorganizowaną przestępczością powinno być badane w ujęciu holistycznym. Stąd pojawiła się potrzeba uzupełnienia badań w tym obszarze.

Celem rozprawy jest usystematyzowanie wiedzy na temat walki z japońską odmianą przestępczości zorganizowanej, jej przegląd oraz analiza, przeprowadzona z perspektywy praktyka, a także próba zdefiniowania miejsca, jakie zajmuje yakuza w japońskim społeczeństwie i jej relacjach z klasą polityczną. Zajmowane miejsce warunkuje z kolei role jakie pełni yakuza, a to związane jest z natężeniem działań władz wobec gangów.

Aby osiągnąć założone cele pracy, postawiono następujące pytania badawcze:

- Czym jest i jakie zagrożenia stwarza przestępczość zorganizowana dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa?
- Skąd wzięła się yakuza, jak działa i jaki wpływ wywiera na życie społeczne, gospodarcze i polityczne kraju?
- Jaka rolę odegrała yakuza i odgrywa obecnie w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Japonii?
- Czy i jaki wpływ na walkę z yakużą miała opinia publiczna?

- Jakie narzędzia otrzymały japońskie służby i na ile skuteczne by walczyć z yakuzą?
- Jaką taktykę obronną przyjęła yakuza i jaka czeka ją przyszłość?

Niniejsza praca stanowi próbę weryfikacji poniższych hipotez badawczych:

- yakuza stanowi nieformalny element japońskiego systemu bezpieczeństwa wewnętrznego;
- intensywność walki z yakuzą uzależniona jest od nastawienia opinii publicznej.

Praca została podzielona na cztery powiązane ze sobą tematycznie części. Ogólnie rozumiane bezpieczeństwo, jak i bezpieczeństwo wewnętrzne nie są pojęciami jednorodnymi. Stąd dysertację rozpoczyna rozdział definiujący pojęcia bezpieczeństwa i bezpieczeństwa wewnętrznego, charakteryzujący system bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i prowadzoną w tej materii politykę oraz prezentujący jedno z głównych zagrożeń dla bezpieczeństwa wewnętrznego jakim jest przestępczość zorganizowana.

W części drugiej została szczegółowo przedstawiona specyficzna odmiana zorganizowanej przestępczości jaką jest yakuza. Przybliżono jej genezę oraz historię, działalność oraz wpływ jaki wywierała i wciąż wywiera na społeczeństwo, gospodarkę oraz na życie polityczne Japonii, a także jakie posiadała organizacyjne struktury i jak funkcjonowała.

Historyczne uwarunkowania walki z yakuzą stanowią kolejny etap pracy. W rozdziale tym opisano politykę bezpieczeństwa wewnętrznego prowadzoną w Japonii, uwzględniając jej historyczne realia. Scharakteryzowano system bezpieczeństwa wewnętrznego, dotychczasowe metody walki z yakuzą i nowe narzędzia jakie otrzymała policja ze strony polityków. Zaprezentowano także osiągnięte efekty w zwalczaniu zorganizowanej przestępczości oraz dokonano ich oceny.

W ostatnim rozdziale pracy opisano perspektywy działalności yakuzy, poddano analizie nowe kierunki walki z nią oraz wskazano pojawiające się zagrożenia z tym związane, a także jaką strategię na przyszłość mogą obrać w tej kwestii japońskie organy porządku prawnego i jakiej można spodziewać się reakcji ze strony yakuzy.

Dysertację zamyka zakończenie, w którym zawarto najważniejsze wnioski i ustalenia wynikające z analizy aktów prawnych i dostępnej literatury. Zamieszczono również aneksy ilustrujące i uzupełniające badane zagadnienia, słownik terminów japońskich oraz spis literatury wykorzystanej do jej przygotowania. Zarówno aneksy jak i słownik terminów japońskich użytych w pracy mają na celu polepszenie przejrzystości pracy.

W pracy wykorzystano anglojęzyczne materiały źródłowe w postaci aktów prawnych, a także analizy, dane statystyczne i przedsięwzięcia zrealizowane przez Krajową Agencję Policji oraz Ministerstwo Sprawiedliwości. Sięgnięto również po informacje z innych rządowych źródeł oraz organizacji pozarządowych. Poddano oglądowi dostępną literaturę

przedmiotu, w tym artykuły prasowe. Skorzystano również z opracowań dotyczących teorii bezpieczeństwa, systemu politycznego i prawnego Japonii oraz prac historycznych z uwagi na to, iż geneza japońskiej przestępczości zorganizowanej osadzona jest jeszcze w epoce feudalnej. Kluczem do zrozumienia i właściwej interpretacji działań japońskich władz czy zachowania społeczeństwa, jak i samych grup przestępczych, jest poznanie kultury i tradycji Kraju Kwitnącej Wiśni, diametralnie innej od zachodniej. Stąd posłużono się pracami przybliżającymi te zagadnienia. W publikacjach naukowych zazwyczaj brak jest opisów mechanizmów działania przestępczości zorganizowanej lub są one traktowane pobieżnie. Bez poznania tychże mechanizmów trudno jest zrozumieć zasady działania grup przestępczych i tym samym wypracować skutecznych metod przeciwdziałania im. Dlatego w pracy posłużono się również publikacjami dziennikarzy śledczych, specjalizujących się w opisywaniu działalności yakuzy. Nie udało się niestety dotrzeć do wielu prac z uwagi na ograniczony dostęp do bibliotek, spowodowany pandemicznymi sankcjami.

W kwestii wyboru zastosowanej w dysertacji metodologii badania wydawać by się mogło, iż najbardziej trafną będzie teoria realistyczna, według której konieczność zapewnienia bezpieczeństwa narodowego spoczywa na państwie, ochranianym militarnie przed zewnętrznymi zagrożeniami, przy jednoczesnym budowaniu wewnątrz kraju określonego ładu oraz dobrobytu społeczeństwa. Jednak teoria ta nie bierze pod uwagę nowych wyzwań i zagrożeń przed jakimi stają obecnie państwa, do których można zaliczyć przestępczość zorganizowaną czy terroryzm, ale również ubóstwo, wynikające z rosnących dysproporcji ekonomicznych wewnątrz państwa lub zwiększoną ilość kataklizmów, będących efektem zmian klimatycznych, a także upodmiotowienie jednostek, czy całych grup społecznych. Teoria realistyczna nie bierze również pod uwagę względów kulturowych, instytucjonalnych i normatywnych, mających ogromny wpływ na poziom bezpieczeństwa. Na te nowe wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa zwrócili uwagę konstruktywiści, uznając konstruktywizm za najbardziej wszechstronną metodologię badań nad zagadnieniami związanymi z szeroko pojętym bezpieczeństwem. Według teorii konstruktywizmu środkiem prowadzącym do „zrozumienia bezpieczeństwa różnych podmiotów jest uchwycenie jego subiektywnych aspektów, które dokonuje się poprzez własne doświadczenie komunikacyjne pozwalające nam zrozumieć ich tożsamość, postrzeganie zagrożenia i podejmowane działania ochronne i pozytywnie kształtujące ich pewność”². Trzecim głównym paradygmatem występującym w naukach społecznych jest liberalizm, według którego bezpieczeństwo jest celem różnych uczestników życia społecznego, politycznego czy gospodarczego, a nie tylko państwa³. W związku z tym, iż obecnie pojawiają się nowe, a także

2 R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON”, 2012, nr 1, s. 16.

3 Ibidem, s. 14-21.

coraz częściej zacierają się różnice pomiędzy już zidentyfikowanymi zagrożeniami, dysertacja jest efektem wykorzystania wszystkich trzech podstawowych paradygmatów badawczych.

W pracy wykorzystano głównie metody badawcze w postaci analizy treści literatury przedmiotu oraz analizy określonych aktów prawnych regulujących kwestie związane ze zwalczaniem yakuzy, a także doświadczenia własne. W celu dokonania wyboru określonych aktów prawnych skorzystano z metody instytucjonalno-prawnej. Metodę historyczną zastosowano, aby ukazać w szerokiej perspektywie relacje przyczynowo-skutkowe wydarzeń mających wpływ na bezpieczeństwo Japonii, w tym genezę tychże wydarzeń. W celu porównania zjawisk i procesów związanych z przestępczością zorganizowaną oraz jej zwalczaniem w różnych rejonach świata, a także w Kraju Kwitnącej Wiśni wykorzystano metodę komparatystyki (porównawczą). Posiłowano się też metodą statystyczną, poddając analizie ilościowej i jakościowej tego typu działalność przestępczą w Japonii. Do badania kierunku zmian zachodzących w japońskiej przestępczości zorganizowanej zastosowano metodę prognostyczną. Z badań empirycznych przeprowadzono obserwację w tokijskiej rozrywkowej dzielnicy Kabukichō – mateczniku yakuzy. Niestety z uwagi na pandemię wirusa SARS-CoV-2 nie udało się przeprowadzić pozostałych badań empirycznych - ankiety i wywiadu, które planowano zrealizować na terenie Tokio i Osaki oraz Kobe – kolebki najstarszej i największej organizacji przestępczej w Kraju Wschodzącego Słońca.

Badania umożliwiły przybliżenie mało znanej problematyki zwalczania przestępczości zorganizowanej w Japonii. Analizowana materia może być interesującym przykładem na to, jak radzić sobie ze zorganizowaną przestępczością i jakich unikać błędów w jej zwalczaniu. Stanowić może również przyczynek do szerokiej dyskusji na tematy genezy, fenomenu oraz etiologii zjawiska jakim jest przestępczość zorganizowana, a nade wszystko roli polityków jako kreatorów instytucji i systemów prawnych, mających na celu zapobieganie oraz zwalczanie tej odmiany przestępczości. Może też być punktem wyjścia do prowadzenia dalszych bardziej szczegółowych badań nad zwalczaniem przestępczości zorganizowanej.

Celem wzbogacenia treści dysertacji, a także ułatwienia poruszania się w tym dość egzotycznym temacie posiłowano się japońskim słownictwem. Do zapisu wyrazów japońskich zastosowano międzynarodową transkrypcję J.C.Hepburna.